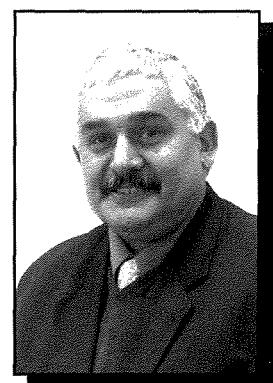

Xogħlijiet ta' Giuseppe Cali fir-Rotunda

minn Mario FENECH

Meta l-Mostin lestew ix-xogħol tal-bini tar-Rotunda, bdew jaħsbu biex jaraw li din il-knisja monumentali ddedikata lill-Assunta tiġi mżejna b'dawk l-opri li jkun jixirqilha. Wara li hadu hsieb li jarmaw il-knisja bl-aktar oġġetti meħtieġa, hasbu biex jiddekoraw il-hitan bil-kwadri u l-pittura.

Huma għażlu lill-artist Giuseppe Cali u l-ewwel xogħol li għamel fir-Rotunda kien il-kwadru tal-Madonna tar-Rużarju, kwadru li lestieh f'Marzu ta' l-1870. Dan kien l-ewwel xogħol reliġjuż li għamel tul-il-karriera brillanti tiegħu mifruxa fuq 55 sena.

Għaxar snin wara huwa għamel l-absida tal-kor fejn permezz tal-pniezel tiegħu ppreżenta l-Inkurunazzjoni tal-Madonna. Ma kinitx haġa faċli li jagħmel dan ix-

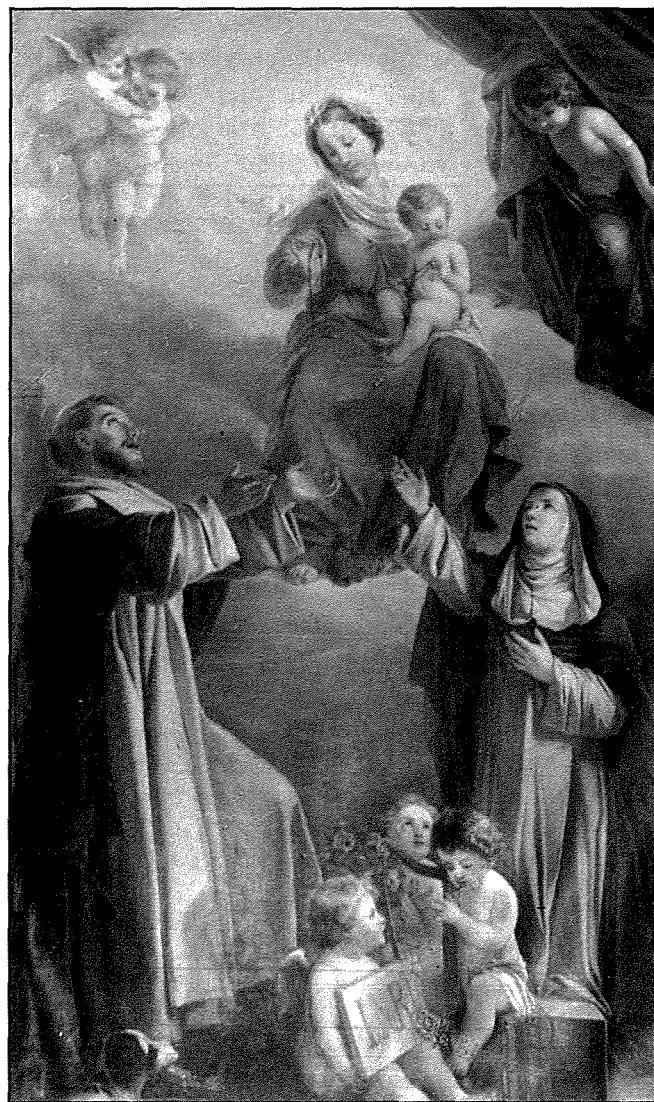
xogħol minħabba l-mod li bih huwa mibni dan l-absida. Solva din il-problema billi kkonċentra l-persunaġġi taxxena fuq il-ġnub tal-hajt fejn kellu aktar spazju biex jesprimi ruhu b'mod ahjar. Dan ix-xogħol tlesta fis-sena 1880.

Fl-istess żmien, Cali kien qiegħed jagħmel numru ta' kwadri ghall-knisja tas-Sacro Cuor f'tas-Sliema u għamel ukoll l-absida tal-kor tal-knisja ta' Sant'Elena f'Birkirkara. Kien eżatt wara li spicċa dan ix-xogħol f'Birkirkara li Cali reġa' mar lura l-Mosta biex ipitter hames kwadri kbar - erba' minnhom fuq it-tila, li tnejn minnhom tpoġġew mal-ġnub ta' l-arta tal-Madonna taċ-Ćintura. Fihom naraw il-mewt qaddisa ta' Santu Wistin u d-dehra ta' l-Anġlu lil Santa Monika. Il-hila ta' l-artist f'dawn ix-xogħlijiet tidher bil-mod li bih qiegħed jiġi ppreżzentat id-dawl fiċ-ċentru tal-kwadru ta' Santu Wistin u l-espressjoni ta' Santa Monika għad-dehra ta' l-Anġlu.

Fit-tlett kwadri l-ohra huwa pitter l-Annunzjata, wieħed minn sett ta' kwadri li qiegħdin fl-ispazji ta' bejn il-lunetti, lil Santa Katerina u lil San Duminku qiegħed jippriedka. Dawn iż-żewġ kwadri tpoġġew fil-ġnub ta' l-arta tal-Madonna tar-Rużarju.

Wara dan ix-xogħol, Cali għamel xi żmien jaħdem fi knejjes oħrajn u ma tantx kċċu l-hajra li jmur ikompli xogħlu fil-Mosta. Dan ġara wara incident sfortunat li kċċu darba waħda meta kien fi triqtu lejn il-Mosta minn Hal-Lija, xi ħallelin qabżu fuqu, serqulu l-arloġġ taddeeb li kċċu fuqu u xi flus. Kellhom jghaddu diversi snin biex Cali reġa' mar lura jaħdem fir-Rotunda.

Waqt dan il-perijodu li għamel nieħes mill-Mosta, huwa kċċu f'mohħu li xi darba jpitter l-koppla minn ġewwa bi preżentazzjoni kolossal tal-Ġudizzju Universali, il-Purgatorju, l-Infern u l-Ġenna. Dan il-hsieb sfortunatament ma setgħax isehħi ghaliex il-koppla ġiet iddekorata b'mod ieħor li għalkemm huwa xogħol mill-isbaħ, żgur li ma jilhaqx il-livell li kien ser jilhaq Cali bil-pittura tiegħu. Biżżejjed wieħed jara x-xogħol li kien għamel ftit taż-żmien qabel fil-koppla tal-knisja tas-SSMU. Salvatur f'Hal-Lija, fejn il-koppla hija mibnija mingħajr flieli bħal dik tal-Mosta. Dan ix-

Il-kwadru tal-Madonna tar-Rużarju – l-ewwel xogħol ta' Giuseppe Cali fil-knejjes Maltin.

xogħol ta' dekorazzjoni tal-koppla kien sar bejn is-snini 1929 u l-1936.

Ix-xogħlijiet li kompli jagħmel Cali kienet t-tmien lunetti li fihom fost l-oħrajn naraw id-dahla trijonfali ta' Ĝesu f'Gerusalem, Marija Madalena qed taħsel saqajn Ĝesu u x-xena ta' Ĝesu qiegħed jiddiskuti mad-Dutturi. Dawn il-lunetti Cali pingihom fuq il-ħajt (affreski) u fin-naha t'isfel tagħhom l-artist inkluda l-figuri tal-Profeti. Dawn il-Profeti, Cali pittirhom bil-qiegħda fuq tron tal-ġebel ippreżentat b'mod li qiesu maqlugħ 'il barra mill-ħajt.

Aktar minn hekk, l-artist uż-a d-dellijiet skond kif

suppost jidhru fil-post li jinsabu fih fil-knisja. Hawnhekk wieħed bilfors jinduna kemm kien kbir il-hsieb ta' dan l-artist meta kien jiġi biex jesprimi dak li kien ikollu f'mohhu waqt li kien ikun qiegħed jesegwixxi x-xogħol tiegħu.

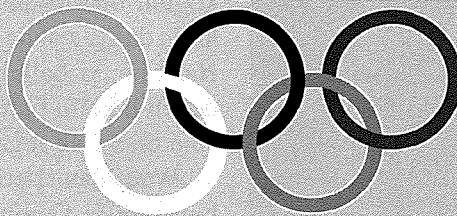
Dawn kienet l-ahħar xogħlijiet artistiċi li għamel Cali fir-Rotunda tal-Mosta. Xogħlijiet sbieħ li jkompli jsebbhu dan is-Santwarju Marjan li fihi jidħlu matul issena eluf ta' turisti li jiġu minn madwar id-din ja kollha u jmorru lura lejn pajjiżhom jirrakkontaw kemm opri sbieħ raw f'din il-knisja li l-Mostin b'tant għożża u sagħiġiċċi bnew u ddekoraw f'gieħ Marija Assunta.

Tas-Sliema, 05 ta' Mejju, 2001.

Pjazza Rotunda, Mosta

OLYMPIC BAR & RESTAURANT

TAX-XIFI

47 Constitution Street, Mosta Tel: 432067

*Jawguraw l-Festa t-Tajba
lil kulħadd*